

FUND OG FORSKNING

BIND 58

2019

DET KGL. BIBLIOTEK

FUND OG FORSKNING

Bind 58

2019

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 58

2019

With summaries

KØBENHAVN 2019

UDGIVET AF DET KGL. BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget:
Keld Helmer-Petersen: Fotografi fra serien Sydhavnen, 1965
Estate of Keld Helmer-Petersen

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek.

Om titelvignetten se s. 197

© Forfatterne og Det Kgl. Bibliotek

Redaktion:

Claus Røllum-Larsen

Temareaktion:

Caroline Nyvang, Mette Kia Krabbe
Meyer og Thomas Hvid Kromann

Artikler i *Fund og Forskning* gennemgår 'double blinded peer-review' for at kunne antages. Undtaget fra denne norm er dog i dette nummer artiklerne under 'Fund'.

Trykt på Munken Premium Cream 13 115 g
Dette papir overholder de i ISO 9706:1998
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Strandbygaard A/S

Tryk og indbinding: Strandbygaard A/S
Printed in Denmark
Oplag: 300 eks.

ISSN 0069-9896

DANSKE FORFATTERARKIVER OG DIALOGEN MELLEM LOKALITET, SAMLING, REGISTRERING OG FORSKNING

AF

LOTTE THYRRING ANDERSEN

Hvad kendetegner et forfatterarkiv? Og hvad adskiller et forfatterarkiv fra andre former for arkiver? Ja, selve ordet og betegnelsen peger på to forbundne størrelser: Forfatteren og dennes arkiv. Med den væsentlige forskel indbygget i forbindelsen, at arkivet ikke ville eksistere uden forfatterens virke, mens forfatteren virker udmærket uden et arkiv. For ikke alle forfattere har opbygget et arkiv, efterladt et arkiv eller ønsket at overdrage et arkiv til fremtidige forskere og læsere. Tværtimod har mange forfattere gennem tiden smidt deres arkivmateriale ud – manuskripter, breve, m.m. – fordi de ikke var interesserede i at dele deres papirer med andre. Eksempelvis Johannes V. Jensen, som brændte store dele af sin korrespondance og de fleste af sine private papirer.¹ Og ild i form af ildebrande er også en vigtig årsag til, at mange af 1600- og 1700-tallets forfattere kun sparsomt er repræsenterede i Håndskriftsamlingen på Det Kgl. Bibliotek i København. Som Bruno Svindborg skriver:

“Under den store ildebrand i København 1728 brændte hele universitetsbiblioteket på Trinitatis kirkeloft, herunder en mængde håndskrifter, bl.a. Anders Sørensen Vedels papirer. Vedr. Ludvig Holberg er det af Carl S. Petersen i 1913 beregnet, at der er manuskripter til ca. 50 af de 14.000 sider, hans store Holberg-udgave oprindeligt disponerede

¹ Det skete i 1940. Forinden var dog trykmanuskripter til ca. 150 digte blevet afleveret til Det Kongelige Bibliotek takket være vennen Aage Marcus, som hjalp Jensen med korrekturlæsning. Se indledning til Johannes V. Jensen: *Samlede Digte*, udgivet af Anders Thyrring Andersen, Erik M. Christensen, Per Dahl og Aage Jørgensen, bind 2, kommentarer, 2006, s. 13-14. Mange Jensen-arkivalier blev dog 'bjærget'. Jf. Johannes V. Jensens arkiv på Det Kgl. Bibliotek i København: 85 æsker.

med. Holbergs bibliotek, som han skænkede til Sorø Akademi, gik tabt ved branden i 1813. Kigger man Lauritz Niensens *Katalog over danske og norske Digteres Originalmanuskripter i Det Kongelige Bibliotek* igennem, vil man derfor også af mere kendte forfattere fra perioden kun finde navne som Anders Bording, Johannes Ewald, Thomas Kingo og Frederik Rostgaard.”²

Der kan således være mange forklaringer på, at vi ikke har forfatterarkiver efter mere eller mindre kendte forfattere. Og der kan være mange forklaringer på, at vi *har* forfatterarkiver. Nogle af de største forfatterarkiver i Håndskriftsamlingen på Det Kgl. Bibliotek i København tilhører 1800-tallets mest fremtrædende kulturpersonligheder og forfattere: N.F.S. Grundtvig, H.C. Andersen, Søren Kierkegaard og Georg Brandes. Og nogle af de største forfatterarkiver fra det 20. århundrede tilhører Martin Andersen Nexø, Poul Henningsen, Martin A. Hansen og Karen Blixen.³ Men der findes også forfatterarkiver efter betydelige forfattere og kulturpersonligheder, som *ikke* har fundet vej til Håndskriftsamlingen på Det Kgl. Bibliotek i København, hvor de fleste danske forfatterarkiver opbevares i dag, og det er nogle af disse arkiver, jeg vil beskæftige mig med i det følgende. Min artikel vil tage udgangspunkt i mit mangeårige arbejde med Thøger Larsen-Samlingen på Lemvig Museum, Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard og Jens Kruuses arkiv på Det Kgl. Bibliotek i Aarhus. Omdrejningspunktet for fremstillingen vil være nedslag i de forskningsmæssige og samlingsmæssige erfaringer, som jeg har gjort i den forbindelse, og dele af den forskning, som jeg har arbejdet med. Og et gennemgående tema vil være de mange dialogiske relationer mellem det nationale og lokale, det kunstneriske og praktiske, litteraturhistorien og arkivalierne, som viser sig, når man benytter samlingerne og står ansigt til ansigt med materialet. Eller udtrykt på en anden måde: dynamikken mellem samling og forskning.

Nationale og lokale forfatterarkiver

Det er den konkrete praksis at samle forfatterarkiver i nationale forskningsbiblioteker, og det er der gode begrundelser for. Arkiverne beva-

² Bruno Svindborg: Forfatterarkiver. *Bogens verden*, årg. 88, 3, 2006, s. 53-54.

³ *Ibid.*, s. 52-53, 54.

res under sikrede forhold, og materialet kan tilgås som hele samlinger⁴ til glæde for forskere, studerende og øvrige brugere. To store fordele, som i videre forstand betyder, at man har mulighed for at danne sig et overblik over arkiverne og opnå større sikkerhed med hensyn til eksistensen af bestemte breve, manuskripter, udkast eller personlige papirer. Det er nemlig langt sværere at undersøge korrespondancer og manuskriptvarianter på tilfredsstillende vis, hvis man kun har adgang til en mindre del af et forfatterarkiv. Og overblikket kan være vanskeligt at opnå, hvis man skal besøge et større antal arkiver i ind- og udland for at tilgå bestemte papirer. Arkiver, som måske tilmed har hjemme på forskellige institutioner med forskellige adgangsbetingelser. Det er besværligt, bekosteligt og fremmer ikke nødvendigvis det endelige forskningsresultat.

Et klassisk eksempel på denne problematik er James Joyces papirer. I efteråret 1904 forlod Joyce Irland for at leve resten af sit liv på det europæiske kontinent. Han bosatte sig bl.a. i Trieste, Rom, Paris og Zürich, men modsat mange af sine landsmænd havde han aldrig planer om at bosætte sig i USA. Alligevel er en stor del af hans manuskripter samlede i arkiver på en lang række universiteter og biblioteker rundt om i verden, de fleste beliggende i USA. Som Michael Groden opregner i sin bog *James Joyce's Manuscripts. An Index*:

“The documents are now housed in many different places. There are four major library collections: the British Library (nearly all the *Finnegans Wake* manuscript material, which Joyce sent to Harriet Shaw Weaver); the Poetry Collection of the Lockwood Memorial Library, State University of New York at Buffalo (the contents of the Joyce apartment in Paris, rescued by Paul Léon and exhibited at the Librairie La Hune in 1949, augmented by materials accumulated by Silvia Beach); Cornell University (manuscripts and letters accumulated by Stanislaus Joyce in Trieste); and Yale University (documents acquired by John J. Slocum as he prepared his 1953 bibliography with Herbert Cahoon).”⁵

Og, fortsætter Groden:

⁴ Jf. ‘proveniensprincippet’, som respekterer arkivskabers ordning ved at fastholde arkivet som en samlet enhed.

⁵ Michael Groden: *James Joyce's Manuscripts. An Index*, 1980, s. 143. The National Library of Ireland har dog erhvervet flere vigtige manuskripter gennem årene, bl.a. tidlige udkast til Ulysses, som indgik i samlingen i 2002. Se Michael Groden: *Ulysses in Focus. Genetic, Textual and Personal Views*, 2010.

“Despite the cooperation and good will of these libraries and their staffs, the dispersal of the manuscripts has caused much inconvenience, since documents that need to be compared are often located in different libraries.”⁶

I dag ophæver digitaliseringen af tekster til en vis grad betydningen af den geografiske forankring, og flere af Joyces manuskripter er da også digitaliserede.⁷ Men det er langt fra en given sag, at hele forfatterarkiver digitaliseres, og som følge deraf er nationalbibliotekets samlinger fortsat den bedste adgang for forskere og studerende. For ud over adgangen til det enkelte arkiv, har man tillige mulighed for at benytte andre (forfatter)arkiver. Ja, i en vis forstand vil et forfatterarkiv altid være spredt, ikke mindst fordi korrespondancen befinder sig i flere arkiver. Det er nemlig ikke alle forfattere, der tager kopier af egne breve, så man må ofte i modtagernes arkiver for at finde frem til de breve, man søger. Desuden kan man konsultere bibliotekets fagfolk og specialister, hvis man skulle få brug for hjælp. Så der er med andre ord mange gode grunde til at samle forfatterarkiver i nationale forskningsbiblioteker.

Men der findes som nævnt danske forfatterarkiver, som ikke er indleveret til Det Kgl. Bibliotek i København, og det kan der være mange gode grunde til. En grund kan være, at det er sket – eller netop ikke sket – efter ønske fra forfatteren. Men det kan også hænge sammen med et ønske fra det lokale samfund, som har set en kulturel betydning i at beholde arkivet, og et godt eksempel på sidstnævnte er Thøger Larsen-Samlingen på Lemvig Museum. En samling, hvis ene – væsentlige – halvdel faktisk allerede befinder sig på Det Kgl. Bibliotek i København (Ny Kgl. Samling, 2134 folio). Man kunne derfor have besluttet at overføre den sidste halvdel af papirerne fra Lemvig til København, men museet valgte at beholde samlingen ud fra ønsket om at minde om Thøger Larsens tilknytning til byen. Og har man først én gang besøgt Thøger Larsens arbejdsværelse på Lemvig Museum, benyttet arkivet og gået en tur på Planetstien, som løber gennem Thøger Larsens hjemegn, ser man en sammenhæng mellem digter og omgivelse, der ikke er mulig at få øje på i København. For Thøger Larsen (1875-1928) var om nogen en hjemmeføddning. Han blev født

⁶ Groden 1980, s. 144. Se også Svindborg 2006, s. 51.

⁷ Bl.a. James Joyce Digital Archive. Ulysses & Finnegans Wake, 2018, <http://www.jjda.ie/main/JJDA/JJDAhome.htm#>

i Lemvig, levede og arbejdede i byen hele sit liv og havde sit udkomme som landinspektørassistent og redaktør af *Lemvig Dagblad*. Dagligdagen var travl, og følgelig måtte nætterne tages i brug til digtning og videnskabelige studier. Og det er nok forklaringen på, at der er flere stjerner i det kunstneriske univers end daglige gøremål. Thøger Larsen digtede om måner, kloder og stjernesystemer, han studerede astronomi, religionshistorie, mytologi og sprog, og alle disse temaer og interesser kommer til udtryk i arbejdsværelset på Lemvig Museum. Værelset stammer fra det hus, som Thøger Larsen selv byggede i Lemvig i 1907. I 1932, fire år efter digterens død, blev alt inventar, bøger, papir samt indhold i skabe og skuffer flyttet på museum, og derfor er det ikke en 'mindestue', man besøger som museumsgæst, men derimod et ægte arbejdsværelse, hvor man fornemmer, at "beboeren har rejst sig og er gået ud et øjeblik", som det hedder i omtalen på Lemvig Museums hjemmeside.⁸

Ill. 1: Thøger Larsen i sit arbejdsværelse (Lemvig Museum). Digteren Otto Gelsted karakteriserede engang Thøger Larsen som "Halvt Husmand og halvt Verdensaand" (i efterskriften til Thøger Larsen: *Udvalgte Digte*, 1945), og det er en rammende karakteristisk. For Thøger Larsen var på mange måder en verdensånd med stor indsigt i samtidens videnskab og kunst og med stort udsyn til universet i sin digtning. Men samtidig var der 'noget hjemmegjort' over hans studier. Thøger Larsen blev aldrig student, men han kompenserede for sin manglende uddannelse ved selv at studere sig frem i arbejdsværelset i hjembyen.

⁸ Se Lemvig Museums hjemmeside: www.lemvigmuseum.dk/arbejdsvaerelset.htm

Således bliver Thøger Larsens forankring til Lemvig netop ikke understreget ved hjælp af det museale inventar, men i kraft af forfatter-aspektet. Det er ikke privatpersonen, men digteren, der står i centrum, og arkivet er da også grundigt registreret,⁹ placeret under sikre forhold, og kan benyttes af forskere og brugere. Dets materialer indgår desuden som dele af udstillingen om forfatteren, og det er forfatterskabets vitalistiske temaer, som er med til at definere vinklerne i museets udstilling om Thøger Larsen. Således får man en forståelse af en digter, der ganske vist var fra Lemvig, men som forvandlede indtrykket af den nære natur til digte om de fjerne og universelle forbindelser mellem solen, stjernerne og planeterne. Nært og fjernt forenet i kunsten og de mange manuskripter i arkivet.

Det lokale kan med andre ord indgå som en ekstra dimension i forståelsen af et forfatterskab, og det lokale arkiv kan være med til at uddybe indsigten i den baggrund og kontekst, som har defineret det kunstneriske univers. Det ser man mange eksempler på rundt om i verden. Eksempelvis *Buddenbrookhaus* i Lübeck, som formidler Thomas og Heinrich Manns opvækst og tilknytning til hjembyen, med særlig fokus på værkerne og arkiverne.¹⁰ I forbindelse med museet findes således et omfattende specialbibliotek og arkiv med breve fra Heinrich, Thomas og Katia Mann, efterladte papirer fra familien samt en større samling fotos, lydbøger, film og avisartikler til brug for forskere og andre brugere. Materialer som på forskellig vis belyser Thomas og Heinrich Manns forfatterskaber, men som samtidig er i tæt dialog med Lübeck. Og herved opstår der en udveksling mellem byen som konkret hjemstavn og stedet som fiktionsrum for kunsten.

Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard

Samme lokale forankring ligger til grund for Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard nær Viborg. Men i modsætning til Thøger Larsen-Samlingen på Lemvig Museum er der her tale om et ønske fra forfatteren. Et ønske, der i øvrigt minder om overdragelsen af ejendele i novellen "Testamente for dyrepasser ved Ålborg Zoologiske Have Eyvind Poulsen", som indleder Seebergs novellesamling *Dinosauriens*

⁹ Det skete i 1995. Se Lotte Thyrring Andersen: *Registrant, Thøger Larsen-Samlingen. Lemvig Museum*, Statsbiblioteket 1996. Man kan læse mere om arkivet og registreringen i Lotte Thyrring Andersen: *Rejse på tværs af tid og rum. Thøger Larsen-Samlingen på Lemvig Museum. Rotunden*, 5, 1995, s. 7-26.

¹⁰ Jf. <https://buddenbrookhaus.de/bibliothekarchiv>

sene eftermiddag fra 1974. I Eyvind Poulsens testamente bliver man således sporet ind i en praktisk sammenhæng – den juridiske verden – som Seeberg har ‘lånt’ som dokumentarisk baggrund for sin fiktion og anvendt som et konkret stykke hverdagsinventar i kunsten. Dette greb skaber en samtale og forbindelse mellem virkelighed og kunst, som resulterer i en udvidelse af begge områder og verdener. Ordet testamente refererer til juridiske dokumenter og lovpligtige overdragelser, og det henviser til orden, bestemmelser og varetagelse af værdier. Men i Seebergs novelle fortæller det også om et menneske, der ønsker at tilgodese de væsener, som står hans hjerte nærmest – mens tid er. For i Poulsens øjne er det lige så væsentligt at meddele, at det tunesiske dværgæsel “holder af agurker”, som det er at skænke en større formue til et isbjørnebur og en dyreværnsforening. Og først efter at dyrene er blevet tilgodeset, bliver hustruen, kollegaen og børnene nævnt i testamentet. Men ønsket om at udtrykke taknemmelighed over for *alle* disse nærmeste – dyr og mennesker – ligger Poulsen stærkt på sinde. Og derfor er det vigtigt at få orden på tingene og få udtrykt sin taknemmelighed – inden alt er forbi:

“Husk hvor godt vi har det i livet, og at det ikke mere kommer igen. [...] Ja, det beder jeg jer om elskede efterladte. Tag det ikke så alvorligt. Når livet nu ikke kan slutte anderledes.”¹¹

Manuskriptmaterialet til “Testamente for dyrepasser ved Ålborg Zoologiske Have Eyvind Poulsen” findes i Peter Seebergs arkiv, og det er bevaret i form af to manuskripter med rettelser. Således er skildringen af dyrepasser Poulsens testamentariske bestemmelser ikke kun en smuk tekst i forfatterskabet, men indgår ligeledes som et manuskript i det omfattende arkiv, som Seeberg overdrog til Hald. Dialogen mellem det kunstneriske og praktiske bliver hermed ført videre, og den bliver yderligere bekræftet af Seebergs eget liv, som var delt mellem det skønlitterære virke og arbejdet som museumsmand. Peter Seeberg var leder af Viborg Stiftsmuseum fra 1960 til 1993, og den konkrete og museale beskæftigelse med fortidens mange genstandsbeskrivelser, fortegnelser, materialer, papirer og erindringer har uden tvivl tjent

¹¹ Peter Seeberg: Testamente for dyrepasser ved Ålborg Zoologiske Have Eyvind Poulsen. *Dinosaurusens sene eftermiddag* 1974, *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa*. Tekststudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2017, s. 14-15.

som inspiration til brugen af de hverdagslige og praktiske tekster i forfatterskabet.¹² Men overdragelsen af arkivet til Hald vidner også om en professionel museumsmands indsigt i arkivaliers betydning for eftertiden. Seeberg brød sig ikke om store og etablerede institutioner, og det var derfor indlysende, at han valgte at placere sit arkiv på Hald Hovedgaard, der fungerer som et centralt kultursted og danner rammen om et utal af kulturelle og litterære arrangementer på både lokalt og nationalt niveau.¹³ Det var Seebergs tanke, at papirerne skulle indgå som en del af et levende kulturmiljø, og arkivets placering på Hald understreger ønsket om brug og virke. I dag fungerer Hald Hovedgaard som adresse for Peter Seebergs arkiv, Arkiv for Ny Litteratur og Forlaget Arena.¹⁴ Det er ligeledes mødested for Den Litterære Institution, Forfatterskolen og Oversættercentret og virker desuden som refugium for billedkunstnere, forfattere og forskere.

Arkivets størrelse og manglen på orden har imidlertid gjort livet vanskeligt for forskere, som gennem årene har ønsket at benytte det omfattende materiale. Og det var baggrunden for, at et tværinstitutionelt samarbejde mellem forskere fra Syddansk Universitet, Statsbiblioteket i Århus, Syddansk Universitetsbibliotek og Arkiv for Ny Litteratur blev iværksat med henblik på at skaffe midler til registrering af Peter Seebergs arkiv og Arkiv for Ny Litteratur (som er den anden halvdel af arkivmaterialet på Hald). Center for Ny Litteratur, som det tværinstitutionelle samarbejde valgte at kalde sig under ledelse af professor Anne-Marie Mai, søgte om midler hos Veluxfonden, og i maj 2002 vedtog fonden en bevilling til Centeret på to millioner kr. Arkivmaterialet blev fordelt således, at Syddansk Universitet og Syddansk Universitetsbibliotek varetog registreringen af Arkiv for Ny Litteratur, mens Statsbiblioteket varetog registreringen af Peter Seebergs arkiv. Jeg fik overdraget den spændende opgave at registrere Seebergs arkiv.

¹² En karakteristik af denne udvidelse af prosaens muligheder finder man bl.a. i Erik Skyum-Nielsens efterskrift til *Dinosauriens sene eftermiddag, Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* 2017, s. 217ff.

¹³ Man kan læse yderligere om Seebergs rolle i etableringen af den selvejende institution Hald Hovedgaard, som blev stiftet i 1975, i K.E. Hermann: At være en Peter. Et rids om Arena, Arkivet & Hald – Flemming Ettrup og Erik Skyum-Nielsen (red.): *Bogen eller kaos. Den Litterære Institution uss*, 2000, s. 36ff. Og i Lotte Thyrring Andersen: Biografi af et arkiv. Om biografier, registranter og Peter Seebergs arkiv på Hald – Maria Davidsen, Jørgen Aabenhus og Anne-Marie Mai (red.): *Peter Seeberg & Hald. At åbne arkivet*, 2005, s.18-19.

¹⁴ Forlaget Arena har efterhånden mest tilknytning til København.

Registrant og registreringer

At ordne og registrere et forfatterarkiv er som at ordne og registrere et liv.¹⁵ Man står i begyndelsen over for et kaos af fragmenter, brikker og lapper, der stritter i alle retninger, men som efterhånden samler sig til linjer og spor. Denne grovsortering af papirer er et fælles anliggende for biografisten og den, der skal udarbejde en registrant. Man bunker arkivalier i hovedgrupper for at kunne danne sig et overblik over antal breve, manuskripter, dagbøger, fotos, genstande, og hvad der ellers måtte ligge i kasser og gemmer. Men herefter skilles vejene. For biografisten begynder snart at ordne arkivalierne ud fra *sin* forståelse af papirerne – ud fra *sin* tolkning af kilderne – og det er denne tolkningsproces, der udgør den væsentlige forskel mellem en biografi og en registrant. *Fremskriver* biografien således et liv på baggrund af en dialog med kildematerialet, *frelægger* registranten det kildemateriale, der danner baggrund for biografien. Biografien er et videnskabeligt (kunst)værk, mens registranten er et redskab, der skal formidle og synliggøre en samling arkivalier. Og det er grunden til, at man helt bør undgå at tolke i forbindelse med udarbejdelsen af en registrant. For har man én gang erfaret, hvad en registrant baseret på tolkninger kan afstedkomme af misvejledninger og tidsspilde, står det klart, at det er det eneste, man ikke må udsætte en arkivbruger for. Tolkningen vil nemlig altid være en maske, der lægges ind over arkivet, så man som bruger ikke mere står ansigt til ansigt med selve arkivalierne, men ansigt til ansigt med den person, der udarbejdede registranten. Og denne maske er meget uheldig, når ideen med en registrant netop er at lede brugeren til et bestemt materiale. Et frugtbart udgangspunkt for en registrant er med andre ord en grundlæggende bevidsthed om formidling og brug. Og det betyder, at en registrant bør kunne leve op til de samme krav som et bykort. Man skal kunne finde vej. Og man skal kunne regne med oplysningerne.

Når tolkninger overhovedet er noget, der kan komme på tale i forbindelse med registreringer af forfatterarkiver, hænger det uden tvivl sammen med materialets udgangspunkt og karakter. Man står over for en digters efterladte papirer, og det er i sig selv en opfordring til at gå ind i indholdet af det skrevne. Det skal man imidlertid helst undgå. For neddyk i arkivaliers indholdsmæssige sider fører kun til nye spørgsmål og tolkninger og forvirrer dermed mere end de gavner.

¹⁵ Følgende afsnit om “Registrant og registreringer” og “Biografi af et arkiv” bygger på Lotte Thyrring Andersen: *Biografi af et arkiv*, 2005, s. 20-25.

Hvad det i stedet drejer sig om, er at lade arkivalierne tale for sig selv og forsøge at gå objektivt til værks. Med objektivt menes, at man må betragte arkivalierne som det, de rent faktisk er – breve, dagbøger, notesbøger, manuskripter – og herefter ordne dem ud fra de forskellige materialetyper. Denne inddeling af materialet i hovedgrupper kan dog volde besvær, da arkivalier ikke altid er lige lette at karakterisere. Hvor skal man f.eks. placere en notesbog, der rummer manuskriptudkast, dagbogsoptegnelser, tegninger og beskeder af blandet karakter? Det er ikke nemt, og her må man træffe sine egne valg.

At udarbejde en registrant uden at sætte sit personlige præg på registreringen er med andre ord umuligt. Objektivitet er ønskeligt, men anerkendelsen og accepten af materialets ret til at tale systemet imod er nødvendig. Man må således gå i løbende dialog med arkivalierne. Men ud fra forsøget på til stadighed at korrigere systemet, så det kommer arkivet i møde og tjener dets brugere bedst muligt. Denne anerkendelse af dialogens nødvendighed er imidlertid ligeledes vigtig i forbindelse med udarbejdelsen af selve registreringssystemet. Forestillingen om, at det skulle være muligt at definere et registreringssystem, der kan benyttes til registreringer af *alle* forfatterarkiver, holder ikke i det virkelige arkiv-liv. For ethvert arkiv er en afspejling af et individuelt menneske. Og som forfatter så arkiv. Det er således nødvendigt at lære forfatterarkivet at kende, før man påbegynder en systematisering af materialet. Og i takt med, at man lærer arkivet at kende, erfarer man, at man gang på gang må korrigere sit eget system. Men disse justeringer er i virkeligheden selve udfordringen ved at registrere forfatterarkiver, da det er her, arkivalierne sætter systemet på prøve.

Der er følgende tale om en løbende dialog mellem den, der registrerer og det arkiv, der registreres. En dialog, som ikke tager udgangspunkt i tolkningen, men i mødet med det faktuelle og givne. I den forstand kan registreringsarbejde opleves som en meget enkel og fri opgave, da det ikke kræver skriftlige udlægninger, men blot konkrete identificeringer og verificeringer af materialerne. Det kan tilmed være et vældigt spændende arbejde, da det af og til kan føre ud i detektivistiske jagter efter spor og beviser.

I forbindelse med registreringen af et forfatterarkiv indebærer identificering og registrering først og fremmest en placering af manuskripter og breve. I manuskripternes tilfælde vil det sige, at man ordner de enkelte manuskripter efter, om de har været trykt eller ej. Vælger man at sige, at forfatterskabet er udgangspunktet for registreringen, fremkommer der tre hovedgrupper: "Manuskripter. Trykt i bogform",

“Manuskripter. Trykt i aviser og tidsskrifter” samt “Manuskripter. Utrykt”. De enkelte manuskripter placeres nu under de værker, aviser og tidsskrifter, de hører til. Og utrykte manuskripter placeres for sig. Er der tale om digt- og novellesamlinger, lægges manuskripterne under titlen på værket og herefter under titlen på det enkelte digt eller den enkelte novelle.

Identificering og verificering af manuskripter kan dog volde problemer, da det ikke altid er lige nemt at identificere en tekst. Heldigvis findes der mange hjælpemidler – Dansk Bogfortegnelse, bibliografier, litteraturhistorier, sekundærværker, biblioteksbarer, Internettet – som er uundværlige i forbindelse med fremskaffelsen af oplysninger. Er det imidlertid ikke muligt at identificere et manuskript, må man til slut vælge at sige, at et negativt resultat også er et resultat.

Registrering af breve kræver en lidt anden fremgangsmåde, da breve ikke kan placeres efter, om de har været offentliggjorte eller ej. I stedet vælger man hovedgruppe efter den person, der knytter brevene sammen. I Peter Seebergs arkiv er det naturligvis først og fremmest Peter Seeberg. Og det betyder, at der er en hovedgruppe, som hedder

Ill. 2: Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard (Arkiv for Ny Litteratur). Arkivet består af 19 hovedgrupper, hvoraf brevene til og fra Peter Seeberg – hovedgruppe nr. 11 – udgør 1394 numre. Brevene fra de 1394 afsendere er den største gruppe i arkivet, og herefter følger manuskripterne. Men arkivet rummer også ting og sager – bl.a. forskellige tegninger, en kuffert og en vinkasse af træ.

“Breve til og fra Peter Seeberg”. Under denne gruppe er alle de breve placeret, der er skrevet til eller af Peter Seeberg. Det er oftest breve *til* forfatteren, da Seeberg sjældent tog kopier af sine egne breve. Men der er en mindre samling breve *fra* Peter Seeberg, som er placeret under de forskellige navne/personer, brevene er stilet til.

Desuden er der en mindre samling breve til og fra Hanne Seeberg (Peter Seebergs første kone) samt breve til og fra andre (forskellige afsendere til forskellige adressater).

Biografi af et arkiv

Når en registrant foreligger, og der er etableret et systematisk overblik over en samling arkivalier, har man rakt forskningen en hjælpende hånd. Arkivet er blevet synligt og brugbart, og det er nu muligt at orientere sig i materialet uden først at skulle grave sig gennem kasser og æsker. Ud fra et kulturarvmæssigt perspektiv betyder en registrering desuden, at materialet sikres mod ‘svind’ og fysisk overlast (fugt, rust, mug etc.) ved at blive ordnet, nummereret og anbragt i syrefri læg, kapsler (papbind) og arkivkasser.

Spørgsmålet er nu, om det efter registreringen og systematiseringen af arkivalierne er muligt at biograferer arkivet som helhed? Lader det sig gøre at tegne en profil af et arkiv uden at benytte sig af biografens tolkende metode? Et svar kunne være: ja, hvis man undlader at tolke arkivalierne som kildematerialer til en biografi og i stedet benytter sig af afkræftelsen eller bekræftelsen som fremgangsmåde og metode. Med afkræftelse/bekræftelse menes, at man betragter arkivet som en samling *fakta* til brug i forbindelse med modsigelser og korrektioner af myter, skrøner, trykfejl etc. For hermed undgår man at fremtolke en sandhed, som siden hen kan vise sig at være en konstruktion. Et eksempel: Peter Seeberg har aldrig skrevet lyrik. Jo, han har skrevet en del lyrik, hvad arkivet kan bevidne.

Den afkræftende/bekræftende fremgangsmåde kan imidlertid udvides til en mere omfattende metode, som man kunne kalde for *stofflighedens dialog*. Med stofflighed refereres der til ordets grundlæggende og almindelige betydning, som står at læse i *Ordbog over Det Danske Sprog*, hvor det hedder:

“Stof: noget rumudfyldende, legemligt, fysisk, materielt [...] som sammenfattende betegnelse for alt rumligt, materielt (modsat det aandelige).”¹⁶

Hvad denne metode lægger op til, er at lade arkivalierne, papirerne og arkivet tale for sig selv. At se kildematerialet som det er, og beskrive det ud fra det – synlige – stof, som kendetegner samlingen. Hermed udfordrer man forestillingen om, at det ikke lader sig gøre at betragte verden uden at inddrage sig selv. Hvilket det naturligvis heller ikke gør. Stofflighedens dialogiske optik er ikke en revitalisering af det positivistiske verdensbilledes objektive og videnskabelige principper. Derimod kan man se den som et forsøg på at udvide brugen af kildematerialer, så de ikke blot indgår i biografiens tolkning, men repræsenterer noget i sig selv. Et forsøg på at pege på kildematerialets fremmedhed, integritet og individualitet ud fra ønsket om at se arkivalierne som konkrete og virkelighedsnære ting og genstande. En anerkendelse af det materielle, fysiske og stofflige som *noget i sig selv*.

Ved denne anerkendelse af det materielle kommer metoden til at minde om museumsmandens forsøg på at genstandsbeskrive en ting så nøjagtigt som muligt, så den lever videre i sproget og på kartotekskortet. En bevidst og pointeret samtale mellem den, der iagttager og det iagttagede, som Peter Seeberg i øvrigt selv er inde på i en museumstekst om sproget og det museale arbejde, hvor han bl.a. skriver:

“Det vil være godt om man inden for museumsverdenen [...] gør sig klart, at museumsfolkene har alt det, der skal til for at skabe en ny og fleksibel, men også præcis sprogform i det arbejde, de har, fordi de jo altså ikke bare er bundet af indre fornemmelser, men de er også bundet af ting, som kan gås efter i sømmene og kontrolleres.”¹⁷

Seebergs bekræftende syn på dette at være bundet af den virkelige verdens ting kan også siges at ligge til grund for stofflighedens dialog. For til forskel fra tolkningen, som altid vil være abstrakt og subjektiv, er stofflighedens dialog orienteret mod det konkrete og materielle. Og det er netop denne – positive – bevidsthed om bindingen, der holder

¹⁶ *Ordbog over Det Danske Sprog*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1944.

¹⁷ Peter Seeberg: *Ordet som værktøj* – Marianne Bro-Jørgensen, Erling Greve Kristensen og Jens Velle (red.): *Tingenes spejl. Museumstekster 1960-1997*, 2001, s. 170.

blikket rettet mod det ydre, håndgribelige materiale og skaber rum for samtalen mellem det fysiske og brugeren.

Arkivalierne i Seebergs arkiv

Går man herefter i dialog med det stofflige i arkivalierne, fremkommer der mange – konkrete – oplysninger, der tilsammen kan betragtes som en biografi af Peter Seebergs arkiv. Man kan konstatere, at Seeberg eksperimenterede med de fleste genrer, hvad de utrykte manuskripter kan bevidne. Her er manuskripter til digte, noveller, dramaer og film, artikler, afhandlinger, museumstekster, samt tegninger og diverse udkast. Ud fra det store antal avisudklip, anmeldelser og artikler om forfatterskabet kan man ligeledes se, at Seeberg havde forskernes, journalisternes og de studerendes bevågenhed. En bevågenhed og anerkendelse, som bekræftes af de mange litterære priser, der ligger i arkivet. Hvad personlige papirer angår, kan man konstatere, at Seeberg skrev dagbog og gjorde optegnelser i forbindelse med sine mange rejser i udlandet. Desuden kan man ud af anbefalinger, anmeldelser, responsa, samarbejder og fotos konstatere, at Seeberg havde et omfattende netværk. Et netværk, som ligeledes afspejler sig i arkivets store brevsamling. Seebergs mangeårige virke som forfatter og museumsmand med alt, hvad deraf fulgte af bestyrelsesposter, formandsskaber og øvrige samarbejder, har resulteret i et meget stort antal breve fra snart sagt alle egne af dansk kulturliv fra ca. 1950 til slutningen af 1990'erne.

Hvad selve manuskripterne angår, kan man konstatere, at Seeberg ikke gemte sine udkast. De fleste manuskripter er renskrifter med få rettelser. Til gengæld foreligger der manuskripter på de fleste af forfatterskabets værker, hvilket er en uvurderlig håndsrækning til tekstkritikken. Det kommer ikke mindst til udtryk i disse år, hvor Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal udgiver *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* i en videnskabelig og tekstkritisk udgave. I selskabets forord til bindene hedder det således, at tekstgrundlaget er blevet "jævnført med det overleverede manuskriptmateriale",¹⁸ og her tænkes der først og fremmest på manuskripterne i Peter Seebergs arkiv. I forlængelse af det tekstkritiske projekt har en af værkets redaktører, Anders Juhl Rasmussen, desuden udgivet monografien *Under stadig skælven. Peter Seebergs arkiv og værk* (2018) – så der er med

¹⁸ Jf. selskabets forord til Peter Seeberg: *Dinosaurusens sene eftermiddag* 2017, s. 8.

andre ord ingen tvivl om, at en registrering af et forfatterarkiv har stor indflydelse på de forskningsmæssige og tekstkritiske muligheder og initiativer, herunder digitaliseringer af materialerne og egentlige digitaliseringsprojekter. Og samme betydning kan man tillægge selve adgangsforholdene omkring en registrant. Registranten over Peter Seebergs arkiv blev udarbejdet i både en analog og elektronisk udgave, og det har gjort forskere og brugere mere uafhængige af arkivets fysiske beliggenhed.¹⁹

Det er dog vigtigt at minde om, at registreringen af Peter Seebergs arkiv var en særlig registreringsopgave og et flerårigt projekt, som fik tildelt mange fondsmidler, og det satte sit præg på detaljeringsgraden af arbejdet. 'Normen' for registranter og ordningsvejledninger på Det Kgl. Bibliotek er almindeligvis ikke, at alt materiale registreres ned til mindste detalje, for det er tiden og ressourcerne ikke til. 'Normen' er heller ikke at medtage alt materiale, som det skete i forbindelse med organiseringen af Seeberg-arkivet. Tværtimod bestemmer ordningsmodeller, hvad der tages ind, og hvad der udelades, hvilket ikke mindst hænger sammen med de fysiske rammer for opbevaring af arkiver, som findes på Det Kgl. Bibliotek.

Forskernetværk, arkiver og udgivelser

Det er imidlertid ikke kun registranter, der kan have betydning for de forskningsmæssige initiativer omkring brug af samlinger. Forskernetværk og bestemte satsningsområder kan være en anden vigtig faktor, og som et eksempel på disse kan man nævne forskernetværket "Moderne positioner efter 1940 – Omkring *Heretica*, Per Højholts arkiv og Arkiv for Ny Litteratur". Det blev etableret i 2007 efter en toårig bevilling fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, og baggrunden for initiativet var den stigende interesse for den litterære kultur efter 1940. Netværket ønskede at kvalificere forskningen og formidlingen inden for området ved at samle en række forskere og forskningsinstitutioner fra ind- og udland. I samme anledning blev der taget initiativ til en skriftserie om dansk litterær kultur – 'Moderne positioner efter 1940' – og i forordet til det første bind skrev redaktørerne blandt andet:

¹⁹ Jf. Lotte Thyrring Andersen under medvirken af John Voldsgaard Jensen: *Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard. Registrant*, 2005 (336 sider). Den elektroniske udgave varetages af Hald Hovedgaard.

“Serien vil byde læserne på et førstehåndskendskab til hidtil upubliceret materiale og på nye synspunkter vedrørende nogle af de vigtigste forfatterskaber i nyere dansk litteratur. [...] Skriftserien vil også tilstræbe at præsentere hidtil ukendt litterært, empirisk materiale i form af udgivelser af brevvekslinger, dagbøger, forarbejder, notater og andre ikke-publicerede tekster af forfattere og kritikere.”²⁰

Det første bind i serien fik titlen *Poetiske forposter*, og udtrykket er Bjørn Poulsens, hentet fra et brev til Per Højholt dateret 4. november 1948. I dette brev, som er skrevet på vegne af *Hereticas* redaktion, skriver Bjørn Poulsen bl.a.: “vi ønsker Dem Lykke og Inspiration i Arbejdet paa den ensomme poetiske Forpost i Esbjerg.” Per Højholt har taget udtrykket op i sit svar, dateret 21. november, hvor det hedder: “Den ensomme poetiske forpost er undertiden mere ensom end just poetisk!!”²¹

Med udtrykket ‘poetiske forposter’ peger titlen således på flere aspekter af bogens indhold. Dels er der tale om breve, der blev til flere steder i landet: I Aarhus, Esbjerg og Vedbæk. Dels er der tale om en generation af skribenter, der hver især indtog en ensom poetisk forpost rundt om i efterkrigstidens Danmark, men som efterhånden fandt sammen omkring tidsskriftet *Heretica* (1948-53). Endelig kan man pege på endnu en geografisk vinkel i udgivelsen, nemlig udgiverens egen baggrund. Bruno Svindborg, som var ansat på Det Kongelige Bibliotek, stod for korrespondancen mellem Per Højholt og redaktørerne af *Heretica*, og undertegnede, som var ansat på Statsbiblioteket i Aarhus, stod for korrespondancen mellem Jens Kruuse og *Heretica*. At det netop blev brevene i Jens Kruuses arkiv, som vi valgte at udgive i *Poetiske forposter*, hænger nøje sammen med forskernetværkets satsningsområde – moderne positioner efter 1940 – og i dybere forstand med den viden om håndskriftsamlingen, som man har som ansat ved et forskningsbibliotek. En viden, der bl.a. indebærer en indsigt i arkivernes indhold, orden, registrering og tilgængelighed.

Jens Kruuses arkiv har til huse i Det Kgl. Biblioteks Håndskriftsamling i Aarhus, og med sine 134 numre er det et af bibliotekets største

²⁰ Anders Thyrring Andersen og Anne-Marie Mai: Forord – Lotte Thyrring Andersen og Bruno Svindborg: *Poetiske forposter. Jens Kruuse og Heretica. Breve til Jens Kruuse 1942-72. Per Højholt og Heretica. Breve 1948-53. Moderne positioner efter 1940*, 1. Anders Thyrring Andersen og Anne-Marie Mai (red.), 2008, s. 7-8.

Der udkom kun to bind i serien ‘Moderne positioner efter 1940’. Det andet bind var Nils Gunder Hansen (red.): *Velfærdsfortællinger*, 2010.

²¹ *Poetiske forposter* 2008, s. 202, 206.

forfatterarkiver. At Jens Kruuses arkiv blev indleveret til det daværende Statsbiblioteket hænger uden tvivl sammen med, at Håndskriftsamlingens oprindelige formål var at indsamle arkiver fra professorer og lærerkræfter ved Aarhus Universitet. Kruuse var nært knyttet til Aarhus Universitet som underviser og forsker, og han var tæt forbundet med byens kulturliv som toneangivende kritiker på *Jyllands-Posten*. Desuden var han kendt i medierne ved bl.a. at indgå i panelet i det populære TV-program 'Spørg Århus', hvor syv Aarhus-professorer fik lejlighed til at besvare spørgsmål fra seerne. Så hans navn og virke har udgangspunkt i Aarhus og det universitetsbibliotek, som leverede materialer og stof til hans arbejde gennem mange år.

Arkivet er ordnet og registreret og består hovedsageligt af manuskripter til forelæsninger, artikler, anmeldelser, bøger samt breve og scrapbøger. Samlingen af Kruuses breve udgør en af de mindre materialegrupper i arkivet, og i denne samling finder man breve fra forfattere, kritikere, forlæggere og institutioner i ind- og udland. Samlingen rummer imidlertid kun breve *til* Jens Kruuse. Kruuse gemte tilsyneladende ikke kopier af egne breve, og det er grunden til, at *Poetiske forposter* udelukkende bringer breve fra andre forfattere og kritikere til Jens Kruuse. Men må man undvære Kruuses egen stemme i udgivelsen, får man til gengæld et klart indtryk af hans betydning for samtiden gennem de mange *svar*, der findes i arkivet. Således indgår Jens Kruuses breve som en væsentlig perspektivering af perioden, og det er brevenes nuancering af litteraturhistorieskrivningen, jeg vil komme nærmere ind på her.²²

Jens Kruuse, brevsamlingen og litteraturhistorien

Jens Kruuse (1908-78) blev mag.art. i litteraturhistorie i 1931 og dr.phil. i 1934 med disputatsen *Det følsomme Drama*. 1934-38 var han dansk lektor ved Sorbonne og 1939-42 docent ved Institut for almindelig og sammenlignende Litteraturhistorie ved Aarhus Universitet. 1942 fratrådte han sit docentur og blev lærer ved Askov Højskole. Denne stilling havde han indtil 1945. Fra 1942 var han kritiker ved *Jyllands-Posten* og fra 1949-71 avisens kulturelledende redaktør. Han vendte til-

²² Efter 2008 har Det Kgl. Bibliotek i København modtaget arkiver efter Bjørn Poulsen (2010, 130 æsker), Thorkild Bjørnvig (2011, 98 æsker) og Tage Skou-Hansen (2016, 66 æsker). Hvilket blot understreger, at arkiver til stadighed uddyber og perspektiverer hinanden, og at der er en fortsat udveksling mellem lokaliteter.

bage til Aarhus Universitet i 1970 og besad et lektorat i dramaturgi indtil 1974.²³

Det var kun få år, Jens Kruuse var tilknyttet Aarhus Universitet, men alligevel nåede han at gøre stort indtryk på de studerende.²⁴ Blandt tilhørerne ved Kruuses forelæsninger på Institut for Litteraturhistorie var Bjørn Poulsen, Thorkild Bjørnvig og Tage Skou-Hansen, og af deres breve fremgår det, hvor højt de værdsatte deres unge lærer. Som Bjørnvig og Poulsen udtrykker det 1. november 1942:

“De har inspireret os og sat os i gang. [...] De er saa meget af vores Ungdom – og saa meget Forudsætningen for det, vi nu er – og netop overfor den, som vi gav Løfterne, vilde vi indfri dem. Det var Dem, vi vilde gøre Ære [...] hvis Navn vi vil opkaldes efter og altid hedde Kruuse-Elever.”²⁵

Det var dog ikke mindst som katalysator af de tanker, der siden udmøntede sig i etableringen af *Heretica*, at Kruuse spillede en vigtig rolle for Poulsen og Bjørnvig – tidsskriftets første redaktørpar. Ole Wivel fremhæver forbindelsen i erindringsværket *Romance for valdhorn*:

“Han havde været Bjørns og Thorkilds lærer ved Aarhus Universitet og mange af de ideer som lå til grund for planerne var undfanget under hans kateder. Jens Kruuse havde været den inspirerende igangsætter, dybsindig og medrivende fortolker af den store digtekunst, den som havde skærpet det musiske gehør og den kritiske sans hos Thorkild og Bjørn.”²⁶

Kombinationen af videnskabelig begavelse, stor personlighed, klare formidlingsevner og en veludviklet intuition for de nye strømninger i tiden var Jens Kruuses mærke som litteraturanmelder og kritiker. Med disse evner indtog han den danske offentlighed i mere end 30 år som udgiver af litteraturhistoriske værker og som kritiker ved en af landets store aviser. Og det var som kritiker, at Kruuse først og fremmest fik betydning for 1940'ernes og 50'ernes digtere.

²³ Oplysningerne er fra *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udgave, 8, 1981, s. 361-62.

²⁴ Følgende afsnit om Jens Kruuse bygger på dele af Lotte Thyrring Andersen: Jens Kruuse og poesiens virkelighed, *Poetiske forposter* 2008. Jf. s. 17-21, 46-47.

²⁵ *Poetiske Poster* 2008, s. 55.

²⁶ Ole Wivel: *Romance for valdhorn*, 1972, s. 162.

Jens Kruuse var en fejret skribent i perioden, hans ord og dom havde vægt, og desto mere grund er der til at undre sig over den lidt fremtrædende rolle, som Kruuse siden har spillet i erindringen om det 20. århundredes danske kritikere. Hvad Torben Brostrøm var for 1960'ernes danske litteratur, var Kruuse for 40'ernes og 50'ernes litteratur, men det er der ikke mange, som er klar over i dag. Brevene i Jens Kruuses arkiv, som indgår i *Poetiske forposter*, giver imidlertid et tydeligt billede af Kruuses stærke position i samtiden. Tage Skou-Hansen udtrykker det eksempelvis klart i sit takkebrev fra 21. november 1957 til sin kritiker efter anmeldelsen af romanen *De nøgne træer* (1957). Her hedder det bl.a.:

“Ja, jeg havde gjort mig så hård og ufølsom som jeg kunde før udgivelsen, vendt ryggen til fiaskoen eller succes'en og ikke spekuleret for meget på, hvad anmelderne vilde skrive. Sagen var jo afgjort: jeg vidste, at jeg vilde gå videre, ligegyldigt hvad der blev sagt. Men netop Deres reaktion var jeg spændt på, det vil jeg ikke løbe fra, – bogen er lige efter Kruuses hovede, tænkte jeg, så det skal fanneme nok passe, at han ikke kan li' den – og det var også først da jeg stod med Deres kronik i hånden, at bogens modtagelse blev til virkelighed for mig, at jeg endelig blev bevæget og lykkelig og overgav mig.”²⁷

Men hvad kan være årsagen til denne underlige modsætning mellem samtidens store respekt og sympati for Jens Kruuse og eftertidens ret udtalte glemsel? Tage Skou-Hansen er på sporet af et muligt svar i sit forord til andenudgaven af Kruuses litteraturhistoriske og åndshistoriske værk *Den ny Virkelighed* (1948) fra 1964, hvor det i indledningen hedder:

“Jens Kruuse var tidligt ude. Allerede i sommeren 1942 omtaler Morten Nielsen i et brev en af hans kronikker i “Jyllandsposten” og erklærer sig enig med ham i synet på digtningens fremtid. Jeg føler mig bare ligesom lidt snydt ved, at man er begyndt at diskutere tingen, fortsætter Morten Nielsen så. “Jeg har det lidt som om, jeg var på vej hen imod noget, jeg sgu nok skulde finde ... og så stiger der pludselig

²⁷ *Poetiske forposter* 2008, s. 107.

en mand med bøger under armen op af jorden og peger i den retning, jeg har famlet henad, og siger: Det er denne vej.”²⁸

Morten Nielsens holdning kan synes lidt utaknemmelig, for er det ikke netop fintfølelse og forstående kritikere, som digtere efterlyser? Jo, men med måde. Ifølge Tage Skou-Hansen vidste Kruuse tilsyneladende for god besked om tidens litteratur og kultur, og han foregreb begivenhederne ved gang på gang at formulere sin store viden i vel-skrevne kronikker. Denne viden blev af nogle digtere betragtet som en hæmsko, en indsigt og et overblik de måtte tage afstand fra for at bevare deres integritet. Men samtidig var digterne meget taknemmelige for Kruuses indføjte og kloge anmeldelser, hvilket ikke mindst fremgår af brevene i arkivet. Jens Kruuse var således en kritiker og litteraturhistoriker, der gang på gang forsøgte at nuancere de almene betragtninger om forholdet mellem digtning og kultur. Kruuses viden og personlighed gjorde indtryk på de fleste, og hans position som førende kritiker i efterkrigstiden glemte hans samtid ikke. Eksempelvis Jørgen Gustava Brandt, som udtrykker det på følgende måde i et brev fra 15. april 1971:

“Mange af dine vurderinger – og kunstelskerytringer – gennem årene har frapperet mig ved deres varme, deres ivrige kog på kedlen, deres grandiositet og largeness, når du gik ind for et nyt værk, f.eks. – Og dette har virket smittende og inspirerende på mig.”²⁹

Dynamikken mellem samling og forskning – en sammenfatning

Dialogen mellem forfatterarkivet og forskningen kan således udtrykke sig på mange forskellige måder. Breve, manuskripter og papirer indgår som konkrete stemmer, der modsiger, udvider, skærper og nuancerer

²⁸ Tage Skou-Hansen: “Forord” til Jens Kruuse: *Den ny Virkelighed*, 2. udgave, 1964, s. 7. *Den ny Virkelighed* udkom første gang i maj 1948, tre måneder efter udsendelsen af det første nummer af *Heretica*, som udkom februar samme år. Dette sammenfald fik betydning ikke blot for bogens reception, men også for tidsskriftets redaktion, som anså værket for en væsentlig formulering af nogle af de kætterske hovedsynspunkter, der lå til grund for *Heretica*. Bl.a. var Paul la Cour, Martin A. Hansen og Jens Kruuse enige om, at krigens erfaringer ikke måtte glemmes og bortforklares, men skulle erkendes og bruges. Rummet for de nøgne erkendelser var poesien, ikke kun forstået som lyrik, men som digtning i vid forstand.

²⁹ *Poetiske forposter* 2008, s. 66.

de gængse og vedtagne forestillinger om bestemte forfattere og deres rolle i samtiden. Nye forbindelseslinjer dukker frem, og synet på perioden ændrer sig og beriges. Det betyder, at forskningen er med til at skabe interesse for et forfatterarkiv ved at benytte samlingens viden og erkendelser i nye fremstillinger og opfattelser af forfatteren. Og samtidig bidrager forfatterarkivet med materialer, som fremmer forskningen og udgivelserne inden for et område. Hvis arkivet vel at mærke er ordnet og registreret, så der er skabt en nem og overskuelig adgang for brugeren. Der eksisterer med andre ord et utal af muligheder for udvekslinger mellem forfatteren, forskningen og arkivet. Og der findes et utal af tilgange til arkivets materialer, som hver især sætter sit præg på forskningsresultatet. Eksempelvis den positivistiske tilgang, hvor samlingen betragtes som en 'objektiv' størrelse, og hvor arkivet benyttes som et bevismateriale i spørgsmål om sandt eller falsk: afkræftelse af myter, korrektioner af misforståelser og andre faktuelle ting. Samlingen kan også betragtes som en 'absolut' størrelse, men denne tilgang kan dog bidrage til at vildlede snarere end at vejlede og opklare. For der kan som nævnt i det indledende afsnit være mange forklaringer på, at der er 'huller' i en samling, at der mangler breve, manuskripter eller personlige papirer i et arkiv. Og en umiddelbar forklaring kunne være, at materialet simpelthen er gået tabt.

Uvisheder og ubekendte forhold kan med andre ord være vigtige at medtage og indregne i synet på et forfatterarkiv. For meget kan ske under etableringen af en samling, og meget kan hænde i forbindelse med overdragelsen af et arkiv. Det er nemlig ikke alle forfattere, der som dyrepasser Eyvind Poulsen har udarbejdet et testamente. Og det er ikke alle forfattere, der som Poulsen har styr på de mindste detaljer – fra agurker til isbjørnebure og uskiftet bo – mens tid er. I sidste ende har forfatterarkiver afsæt i menneskers liv og valg, og derfor findes der lige så mange slags forfatterarkiver, som der findes forfattere. Men tager man udgangspunkt i den foreliggende materialitet, og anerkender man den individuelle baggrund og historie, så kunne der være gode muligheder for en samtale mellem forfatteren, forskningen og arkivet – på både lokalt og nationalt niveau. For arkiver vil til stadighed uddybe, supplere og perspektivere hinanden, de vil bestandig være hinandens kontekst, og der vil fortsat eksistere en udveksling mellem steder og egne.

SUMMARY

LOTTE THYRRING ANDERSEN: *Danish Author Archives and the Dialogue between Location, Collection, Cataloguing and Research*

This article concerns Danish author archives and the dialogue between location, collection, cataloguing and research. The starting point of the article is my longstanding work with author archives that have not been submitted to the Royal Danish Library in Copenhagen: The Thøger Larsen Collection at Lemvig Museum, Peter Seeberg's archive at Hald Hovedgaard and Jens Kruuse's archive at the Royal Danish Library in Aarhus. The focus of the presentation is aspects of my research and collection experience, and some of the research in which I have been engaged. The article examines the significance of the location of an author archive and the understanding of a body of work, based on the Thøger Larsen Collection at Lemvig Museum. It also examines the relationship between collection, cataloguing and research on the basis of Peter Seeberg's archive, where the experience gathered concerning the cataloguing of a specific author archive is examined in order to shed light on the practical nature of the work and the research opportunities that cataloguing can present. Finally, the article examines the literary history perspectives that can be derived from the use of author archives, and the potential significance of researcher networks and focus areas for the use of archives. On the basis of Jens Kruuse's archive at the Royal Danish Library in Aarhus, the article shows that letters can be included as specific voices that contradict, expand on, sharpen and refine the generally accepted and adopted ideas about certain authors and their role in society. New lines of connection emerge, and the view of the period changes and is enriched. Research thus stimulates interest in an author's archive by utilising the collection's knowledge and acknowledgements in new representations and perceptions of the author. At the same time, the author archive contributes materials that promote research and the publications within an area. This presupposes that the archive is well-organised and catalogued, to ensure simple and easy access for the user.